

Ο ΚΑΥΓΑΣ ΤΟΥ κ. ΨΥΧΑΡΗ ΜΕ ΤΟ "ΝΟΥΜΑ"

Υπάρχουν λαοὶ ποὺ ἡ ἱστορία ἐμοίρανε μὲ μιὰ σκληρὴ τύχη. Νὰ ἔχουν ἓνα μεγάλο ὄνομα καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι ἢ ξεπεσμένοι ἢ, μ' ὅλα τὰ γερατιὰ τῆς φήμης των, πρωτόβγαλτοι ἀκόμα στὴ ζωὴ, χωρὶς κανένα τίτλο τιμῆς. Ἀπὸ τὰ πολλὰ μειονεκτήματα ποὺ ἔχει αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ, ἀπρόσκλητοι, αὐτοκάλεστοι, τοὺς δείχνουν μερικοὶ συμπαθητικῶς ἀφελεῖς ἢ ξεκουτιασμένοι ἐρωμένοι τῆς παλαιῆς δόξας ποὺ φέρνει τὸνομά τους.

Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίᾳ εἶναι καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἀδιάκοπα, σὰ νὰ μὴν ἔφθαναν τὰ δικὰ του θρησθένια, οἱ ἐφιάλτες δασκάλου του ποὺ ἔχουν πάντα στὸ στόμα τους τὴν ἀρχαιότητα καὶ σὰν καρὰμέλα τὴν πιπιλίζουν, ξένοι θαυμασταὶ καὶ προσκυνητὰ τοῦ ὀνόματός του, φορτωμένοι ἀπὸ εὐγνομωσύνη γιὰ τὸ εὐγενὲς ἀπομεινάρι, τοῦ ἐκδηλώνουν αἰσθήματα ζηλιάρηδων καὶ πεισματάρηδων προστατῶν ἀγγέλων. Καὶ εἶναι γνωστοὶ πιά στὴν ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδος μὲ τὸ ὄνομα Φιλέλληνες.

Ποῖος δὲν τοὺς γνωρίζει; Ποῖος δὲν ξέρει τὸ θηριώδη καὶ ὅμως γεμάτο λατρεία τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο νταντεύουν τὸν μπεμπὲ αὐτὸν Ἑλληνικὸν λαὸ ὅταν, ὁ μωρός, δοκιμάση νὰ παραστρατήσῃ ἀπὸ τοὺς προγονικοὺς δρόμους.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲ γνωρίζει ὁ πολὺς Ἑλληνικὸς κόσμος, τὸ σπάνιο, εἶναι ἓνας Φιλέλλην ἀπ' τὴν ἀνάποδη μεριά!

Δηλαδή;

Ἕνας Φιλέλλην ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἐρωτευμένος (στὴ φόρμα του-λάχιστο) μὲ τὴν ἐνδοξὴ ἀρχαιότητα καὶ ποὺ νὰ ἔχη μολοταῦτα ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ Φιλέλληνος: τὴν ἀνάγκη τῆς προστασίας, τὴν ἀπαίτησι νὰ μὴ βγῆ ὁ προστατευόμενος ἔξω ἀπὸ τὴν προτιμῆσις τοῦ προστάτου, νὰ μὴ συμπαθήσῃ ὅ,τι αὐτός, ὁ προστάτης του, δὲν ἀγαπᾷ, νὰ μὴν τολμήσῃ τέλος πάντων, αὐτὸς προστατευόμενος ποὺ ἀπάνω του ἐδέησε νὰ πέσῃ βαριά ἢ σκιά τοῦ ἀγίου του, νὰ θελήσῃ κάτι ποὺ ἐκεῖνος δὲ θέλει. Τέτοιου εἴδους Φιλέλλην εἶναι ὁ κ. Ψυχάρης.

✱

Ὁ κ. Ψυχάρης εἶναι ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος. Τοῦ συμβαίνει κάτι στὴ ζωὴ ποὺ ἐμεῖς καὶ σεῖς, ταπεινοὶ ἄνθρωποι, θὰ ἐκρούβαμε, θὰ κρατούσαμε μυστικῶς. Αὐτὸς τὸ κάνει τοῦμπανο στὸν κόσμον ὅλο.

Ἔτσι μιὰ μέρα, ἓνα ἐπεισόδιο, ὄχι ἀπείρου, ὑπόπου γούστου, τῆς ἰδιωτικῆς του ζωῆς τὸ ἔκαμε ζήτημα Τέχνης. Ἄλλοι θὰ περίμεναν νὰ πεθάνουν πρῶτα γιὰ νὰ τὸ κάμουν ζήτημα! (Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ οἱ συγγραφεῖς, προνομιοῦχοι κι ἐδῶ, τὸ κατορθώνουν χάρις στὰ μεταθανάτια ἔργα τους). Ὁ κ. Ψυχάρης ὅμως οὔτε μιὰ οὔτε δυὸ ἐμάθανε στὸ κόσμο ἓνα ὥραϊο πρῶτ' ὅτι εἶχεν ἐγκληματήσῃ. Ἀλλὰ τὸ ἐγκλημά του δὲν ἦταν τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἦταν ἐγκλημα ποιητοῦ. Καὶ βγήκε στὸ φῶς *le Crime du Poète*.

Τὸ φέροσιμο αὐτὸ τοῦ κ. Ψυχάρη δὲν εἶναι μοναδικό, φαίνεται εἶναι συνήθειά του. Τὸ ἐπανέλαβε μὲ τὸν καυγᾶ του μὲ τὸ «Νουμᾶ».

Βρέθηκε, στὸ ἴδιο περιοδικὸ πὺν προστατεύει ἀπὸ χρόνια ὁ κ. Ψυχάρης καὶ στὸ ὁποῖο καὶ τελευταία συνεργάζετο, ἓνας ἀρθρογράφος νὰ δημοσιεύσῃ γνῶμες πὺν νὰ εἶναι ριζικῶς ἀντίθετες μὲ τὶς δικές του. Καὶ ὡς περιπλοκὴ τοῦ δημοσιογραφικοῦ αὐτοῦ διαφύρου, βρέθηκε, ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ, ἀπὸ τρόμο καὶ ἐπιθυμία νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ προλάβῃ κάποια σοβαρὴ δυσἀρέσκεια, νὰ μὴ δημοσιεύσῃ μιὰ προσωπικὴ ἐπίθεση τοῦ κ. Ψυχάρη ἐναντίον τοῦ ἀρθρογράφου μὲ τὶς διαφορετικὲς γνῶμες. Τί τὸν βρῆκε! Νεροποντὴ ἀπὸ βροσιές καὶ ξεφωνητὰ ξέσπασε μέσα στὸ ρωμέϊκο πὺν ἂν περιορίζετο στὸ ξέπλυμα τῶν ἀπλύτων μεταξὺ τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ τοῦ κ. Ταγκοπούλου, θὰ μᾶς διασκέδαζε σίγουρα, δὲ θὰ μᾶς ξάφνιζε ὅμως. Ἀλλὰ ὁ κ. Ψυχάρης μέσα στὸ ἐπεισόδιό του θέλησε νὰ βάλῃ κάτω ἰδέες, γενικὰ ζητήματα καὶ τὸ ἴδιο τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ὁ κ. Ψυχάρης ἔκαμε τὸ ζήτημά του ζήτημα ἰδεολογικὸ μ' ἓνα τρόπο πὺν νὰ ἐξευτελίῃ κάθε σοβαρὴ ἰδέα. Κι ὁ τρόπος του αὐτὸς προκαλεῖ τὴν ἐπέμβασή μας.

Τί εἶναι ἔκεινο πὺν ἔκαμε τὸν κ. Ψυχάρη ἔξω φρενῶν;—γιατὶ ὅταν θελήσῃ κανεὶς νὰ τὸν παραστήσῃ μέσα του ὅπως πραγματικὰ παρουσιάζεται στὸν καυγᾶ του αὐτόν, τὸν βλέπει ὡς ἄνθρωπο πὺν δὲν ξέρει τί κάνει. Ὅταν σκεφοῦμε ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης συνελήφθη γράφοντας σ' ἓνα περιοδικὸ ὅπου ἓνας τρίτος δημοσίευσσε γνῶμες ριζικῶς ἀντίθετες ἀπὸ τὶς δικές του, ὅταν ἐξετασθῇ σὲ ποιά ζητήματα ἀναφέροντο οἱ γνῶμες αὐτές, ποῖος ἦταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὶς διαφορετικὲς γνῶμες κι ἐπομένως τί εἶδους ἦταν ἡ διαφωνία τους, καταλαβαίνομε χωρὶς δυσκολία ὅτι γιὰ τὸν κ. Ψυχάρη τὸ τυχαῖο αὐτὸ περιστατικὸ εἶναι ζήτημα τιμῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ καυγᾶ καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐξαιρετικῆς βιαιότητός του.

Τὸ εἶπε καὶ ὁ ἴδιος: «Γιὰ μένα εἶναι τὸ ζήτημα ζήτημα τιμῆς». (1) Μ' ἄλλα λόγια, ὁ κ. Ψυχάρης, ἀπὸ ὑποπτὴ σύμπτωση, ἀπὸ διαβολικὴ συνέργεια, ἀπὸ κείνες πὺν ξέρει καὶ παρασκευάζει ἓνας μόνον, ὁ μᾶστορης καιρὸς πὺν κάνει καὶ ξεκάνει, βάρφει καὶ ξεβάφει τὰ πράγματα καὶ ξέρει νὰ συνδυάσῃ τεχνικὰ ἀπρόοπτες συναντήσεις, βρέθηκε δίπλα - δίπλα, ἀκουμπώντας στὸν ὤμο - ποιανοῦ; Φοίχη! ἔ- νος Boche!

Καὶ τί τρομερὴ σημασία ἔχει αὐτό, θὰ ρωτήσετε.

Στὴν Ἑλλάδα πὺν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀπληροφόρητοι γιὰ πολλὰ δὲν ξέρουσι ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης εἶναι μέλος (τί; καμμιάς κινηματογραφικῆς μάφιας;) du Parti de l'Intelligence.

Καὶ τί ἐστὶ Parti de l'Intelligence;

✱

Μιὰ φορὰ οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ καταλάβουν πῶς, μπλεχτή- κανε στὰ χέρια, μοιρασμένοι σὲ δύο στρατόπεδα, τοὺς Πράσινους καὶ τοὺς Κίτρινους. Δός του οἱ πράσινοι γροθιές στοὺς κίτρινους, δός του οἱ κίτρινοι κλωτσιές στοὺς πράσινους. Οἱ πράσινοι ἔβγαζαν

(1) Περιοδικὸ «Ὁ Λόγος», φυλλάδιο Μαῖου—Ἰουνίου 1921.

τὸ μάτι, ἔσπαζαν τὴν μύτη, ξερίζωναν μὲ τὰ δόντια τὸ αὐτὶ τῶν κίτρινων. Οἱ κίτρινοι ἔκαναν τὰ ἴδια. Αὐτὸ θάσταξε, λένε, χρόνια καὶ χρόνια. Δὲν ἔμεινε μάτι, ρουθοῦνι, αὐτὶ γερό. Μόλις φτάσανε σ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα οἱ ἀγωνισταὶ φυσικὰ σταμάτησαν. Τὸ ἔργο τους εἶχε τελειώσει. Στὸ μπλέξιμο τῆς πάλης ἢ τὰς τάξεις τῶν δύο συμμοριῶν εἶχε σπάσει. Πράσινοι καὶ κίτρινοι εἶχαν ἀνακατωθῆ μεταξὺ τους ἀξεδιάλυτα. Ἄν καὶ στὰ ἴδια χάλια ὅλοι τους, ὅταν κυταχήκανε μεταξύ τους, ὁ ἓνας ἐκάγχασε ἐλέποντας τὰ μοῦτρα τοῦ ἀλλοῦ.—Τέρας, ὦ τέρας ἀκούστηκε ἀπὸ τὰ στόματα ὄλων. Τότε μὲ φρίκη εἶδαν ὅλοι, ζωγραφισμένη στὴν ὁμοφωνία τους, τὴν τερατώδη τους μορφή. Χύσανε οἱ ἄνθρωποι πικρὰ δάκρυα. Μούγγρισαν ἀπὸ πόνο, ἀνήμποροι. Τραβήχτηκε ὁ καθεὶς σὲ μιὰ γωνιὰ κι' ἔβαζε βότανα στὶς πληγές του. Καὶ τὸ πιὸ μαγικὸ βοτάνι, ἄρχιζε ν' ἀνθίξει μέσα τους ὁ οἶκτος γιὰ τὸν ἄλλο καὶ ἴσως-ἴσως ἢ ἀγάπη.

Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ, φανερώθηκε στὸν κόσμον μιὰ ἐνέργεια διαβολικὴ. Ὅπως ἀκούοντας τὴ συμβουλὴ τῆς Μήδειας ὁ Ἰάσων, ἀφοῦ ἔσπειρε ἓνα ἀγρὸ μὲ δόντια δράκόντων κι' ἐφύτρωσαν ἀροματωμένοι δράκοντες ἔτοιμοι νὰ τὸν ξεσχίσουν, ἔρριξε ἀπὸ κρυφὸ μέρος ἀνάμεσόν τους μιὰ πέτρα καὶ τότε αὐτοί, νομίζοντας ὅτι ὁ ἓνας τὴν εἶχε ρίξει στὸν ἄλλο, φαγώθηκαν μεταξύ τους, ἔτσι, τὴν ὥρα πού οἱ σακάτηδες ἄνθρωποι ἔπλεναν κι' ἐκαθάριζαν τὶς πληγές τους, ἐννοίωσαν κάτι προκλήσεις καὶ βρισὲς νὰ πέφτουν ἀνάμεσόν τους καὶ νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ αὐτὶ τους τὸ ὄνομα τοῦ γείτονά τους: Αὐτὸς ὁ πρῶτος τὸ ἔρριξε! Αὐτὸς ἐκεῖ ὁ κίτρινος, ἄκουε ὁ πράσινος.

Τί ἔτρεχε;

Στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρχαν μόνον οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ σπασμένα μοῦτρα, ὅπως ἐνόμιζαν οἱ ἴδιοι οἱ δυστυχεῖς. Ὑπῆρχε καὶ ἓνα ἄλλο εἶδος ἀνθρώπων πού τὰ μοῦτρα τους δὲν ἔσπαζαν ποτέ. Ὅχι ὅτι ἦταν σιδερένια, ἀλλὰ ἤξεραν νὰ τὰ φυλάνε. Κι' ἂν ἦταν μόνον αὐτό, πάλι καλά. Ἐκαναν κάτι ἄλλο καλύτερο: γιὰ νὰ φυλάνε τὰ μοῦτρα τους, ἔβαζαν τοὺς ἄλλους κι' ἔσπαζαν τὰ δικά τους. Αὐτὸ εἶναι φαίνεται τὸ πιὸ ἀποτελεσματικὸ μέσο τῆς αὐτοσυντηρησίας, καθὼς διδάσκει ἢ σοφία τῶν λαῶν.

Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν μὲ τὰ γερά μοῦτρα εἶχαν βάλει τοὺς ἄ λ λ ο υ ς νὰ μπλεχτοῦν καὶ μόλις, οἱ τελευταῖοι αὐτοί, ἀφοῦ τάσπασαν ἀμοιβαῖα, τραβήχτηκε ὁ καθεὶς στὴ γωνιὰ του γιὰ νὰ κυτᾷξῃ τὰ χάλια του, ἄρχισαν οἱ πρῶτοι νὰ σουρίζουν σὰ φεΐδια τὰ λόγια πού ἀναφέραμε παραπάνω.

Ὅταν τοὺς ρώτησαν νὰ ποῦν τὸνομά τους, βρέθηκε πὼς ἦταν τὸ Κ ό μ μ α τ ῆ ς Ἐ ξ υ π ν ά δ α ς. (1) Εἴμαστε, ἔλεγαν μέσα στὶς προκηρύξεις τους, les vieux gosses πού δὲν ἐννοοῦμε νὰ πάψῃ νὰ δουλεύῃ στὸν κόσμον ὁ Ὑπέροτος Νόμος, τὸ σπάσιμο τῶν μούτρων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κι' ἂν πρόκηται νὰ γιάνουν οἱ πληγές τῶν θυμάτων εἴμαστε ἐδῶ γιὰ νὰ τὶς ἀναξέσωμε μὲ τὴν... πέννα μας.

Τόσον οἱ Κίτρινοι ὅσο καὶ οἱ Πράσινοι εἶχαν ὁ καθένας τους, ἀποκλειστικούς, τοὺς δικούς των ἀνθρώπους μὲ τὰ γερά μοῦτρα, πού

(1) Ἡ ἐννοια αὐτὴ δὲν περιλαμβάνει βέβαια ὅλα ἐκεῖνα πού οἱ ὀπαδοὶ του θέλουν νὰ ἔχῃ ὁ ὅρος Parti de l' Intelligence.

ἔργο τους ἦταν νὰ βάζουν τοὺς ὁμόχρωμους τῶν νὰ σπάζουν τὰ μοῦτρα τῶν ἀλλοχρῶμων. Πράσινοι καὶ Κίτρινοι Ἐξυπνοί, τὰ ἴδια μέσα μεταχειρίζοντο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό, μόνο πὸν τὰ μέσα αὐτὰ τὰ διηύθυναν ὁ καθένας τοὺς ἀπὸ ἀντίθετη ἀφετηρία στὸν ἴδιο κοινὸ σκοπό.

Οἱ Ἐξυπνοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι δὲν ἦταν οἱ ἀρχηγοὶ πὸν ὀδηγοῦσαν τοὺς πιστοὺς τῶν στὴ μάχη. Ἡ φροντίδα τοὺς περιορίζονταν νὰ διαμορφώνουν τὶς αἰσθηματικὰ καὶ διανοητικὰ διαθέσεις τῶν ὀπαδῶν τοὺς γιὰ τὸ ἀλληλοφάγωμα. Ἦταν οἱ πνευματικοὶ ταγοὶ τῶν λαῶν τοὺς.

Καταλαβαίνετε τώρα τί εἶδους τιμὴ ἦταν αὐτὸ πὸν ὁ κ. Ψυχᾶρης ὀνόμασεν ἔτσι. Τιμὴ πολὺ εἰδικὴ καὶ ἀκριβῶς καθορισμένη. Ὁ κ. Ψυχᾶρης, μέλος τοῦ Parti de l'Intelligence, ὅταν, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἄξαρνα, μυστηριωδῶς, βρέθηκε συναδελφωμένος πάνω στὸ ἴδιο τυπογραφικὸ χαρτὶ μ' ἓναν ἀλλόχρωμο πὸν κατηγοροῦσε ὁμοχρωμοὺς τοὺς καὶ—ἀσυγχώρητο αὐτὸ—διακήρυττε ἰδέες καὶ ἀρχὰς πὸν, ἂν τὶς παρεδέχοντο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, θὰ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ξεπέσουν μὴ γιὰ πάντα οἱ διανοητικοὶ προστάτες τοῦ εἶδους τῶν Ἐξυπνῶν, ἔνοιωσε τὸν ἑαυτὸ τοῦ ἐκαθεμιμῆνο ἀπέναντι τῶν συντρόφων τοῦ καὶ γιὰ ν' ἀποφύγη τὴν ἀτίμωση ἔπρεπε νὰ φωνάξη ὅσο δυνατὰ μποροῦσε τὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ καὶ τὴν ἀγανάκτησίν τοῦ. Αὐτὴ τοῦ ἡ ἀνάγκη εἶναι ἀλλοίμονο! πολὺ ἀνθρώπινη. Ἐκεῖνο πὸν ἦταν παραπανήσιο εἶναι ἡ γενικὴ, παγκόσμια σχεδὸν σημασία πὸν θέλησε νὰ δώσῃ στὸ ἐπεισόδιο τοῦ. Πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια ἐκείνων πὸν τὸν ἐκθέσανε, ὁ κ. Ψυχᾶρης πετροβόλησε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς ἰδέες πὸν εἶναι ἀντίθετες καὶ μὲ τὶς χειρονομίες τοῦ θέλησε νὰ χαράξῃ τὶς κατευθύνσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, φωτίζοντάς τοὺς μὲ τὸ δικὸ τοῦ τρόπο βέβαια—καὶ μὲ τί τρόπο!—γιὰ τὰ μεγάλα ζητήματα πὸν ἐνδιαφέρουν ὅλο τὸν κόσμον. Καὶ τί δὲν εἶπε τότε;

Μᾶς ἔμαθε, στὴ γλῶσσα πὸν εἶναι ἀποκλειστικὴ καὶ ἀδιεκδικητὴ ἰδιοκτησία τοῦ, πὸς οἱ ἀλλόχρωμοὶ μόνοι ξέρουν νὰ μεταχειρίζονται τὰ ἐξολοθρευτικὰ μέσα τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ ὁμόχρωμοὶ τοῦ εἶναι λευκὰ ἀρνάκια μοναχά. (1) Μᾶς φωτίζει πληροφοριώντας μας ὅτι «ἡ φιλολογία, ἡ φιλοσοφία τῆς Γερμανίας σκότωσε τὸν ἥλιο τοῦ νοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ!» Μᾶς διδάσκει ἐντωμεταξὺ χαριτωμένους λέξεις καὶ ὄρους (ὑπὸ—ἀναπόσπαστος, κατεργαριασμένος, χαστουκοχαστουκόνωμαι, (2) Σταῖνμετσιασμένος, Μοναχομουτζουρωμένος, Βαρδαρόλασπος, βρωμοβράκωτος (3)). Μᾶς μαθαίνει μὲ τὴν πιὸ ἀκρι-

(1) «Οἱ Γερμανοὶ πρόθυμα, ὀλοπρόθυμα, ψυχασαρκοπρόθυμα, ὅπως τάποδειξαν στὸν πόλεμον, νὰ σκοτώνουνε, νὰ φονεῖνουνε, νὰ λεηλατοῦνε, νὰ πυρπολοῦνε, νὰ κλέβουνε ὅτι δύνασαι νὰ φανταστῆς, νὰ γιουρουντίζονε σὲ καταστήματα βιομηχανικὰ (sic) ν' ἀρπάζουνε γιὰ νὰ πάνε στὸν τόπον τοὺς κάθε εἶδους ἐργαλεῖα, μηχανές, νὰ παίρνουνε τὰ κατάστιχα ὅπου καταγραμμμένη βρίσκειται ἡ ξένη πελατεία, νὰ τουφεκίζονε γυναῖκες, γέροντες, ὡς καὶ τραυματίες, νὰ ρημάζονε χώρες, χωριά, χωράφια, τόσο τελειωτικά, τόσο μεθοδικά, πὸν βούκα ψομὶ νὰ μὴ βρῆ ἓνα παιδάκι, ἄς εἶναι καὶ χόρτο, ἓνα χορταράκι νὰ μασίση, τὴν πείνα τοῦ νὰ ξεγελάσῃ. («Λόγος», φυλ. Μᾶης-Ἰουνίου 1921).

(2) Βάρβαρε!

(3) Ὅποιος μπορεῖ ἄς μὴ σπάσῃ ἡ κοιλιὰ τοῦ σὰ γέλοια.

βοδίκαιη βέβαια ἀμεροληψία πὼς οἱ ἀλλόχρωμοί του μόνοι ἀρματούνονταν ἀπὸ χρόνια παρασκευάζοντας τὸν πόλεμο, ἐνῶ οἱ δικοὶ του καὶ οἱ φίλοι τῶν δικῶν του δὲν εἶχαν ἀπάνω τους οὐδὲ ἓνα σουγιά καὶ λέγει ὅτι αὐτὸ «τὸ κατάλαβε ἀπὸ τὴν ἱστορία τὴν ἴδια». Καὶ φωνάζει ὅτι τὸ αἶσθημα πού τὸν γεμίζει, λέγοντας τέτοια πράγματα, εἶναι ὁ ἀνθρωπισμός του! Προσκαλεῖ τέλος τοὺς «τίμιους δημοτικιστὰδες» νὰ τὸν ἀκολουθήσουν στὸ διαζύγιο του ἀπὸ τὸ Νουμᾶ, νὰ φήσουν τὴν ἀπιστὴ «μαργιόλα» Ἀθήνα, νὰ πᾶνε νὰ στήσουν τὸν ἀφαλὸ τῆς «Ρωμοσύνης» στὴν Πόλη, προβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ του παραδειγμα ἀρετῆς.

Ἐνας ἑταῖρος τοῦ Parti de l'Intelligence δὲν μπορούσε νὰ μὴν εἶναι καὶ Μπολσεβικοφάγος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι καὶ ὑβριστής; Μὰ πὼς ἀλοιῶς νὰ φάγη τοὺς Μπολσεβίκους παρὰ μὲ τὶς βρυσιές. Ὁ κ. Ψυχάρης ὡς Μπολσεβικοφάγος εἶναι ἄλλος Νικηταρῶς Τουρκοφάγος. Παναγίτσα καὶ σώσε με! Τί φούρια κοσμοχάλαστα! Τρέμε Μόσχα! Φυλάξου, βγήκε στ' ἀνοιχτὰ ἓνας ἄνθρωπος μὲ τὸ μαχαίρι στὰ δόντια γιὰ νὰ σὲ πολεμήσῃ μὲ τὸ ἴδιο ὄπλο μὲ τὸ ὁποῖο σὲ ζωγραφίζονε. Ἄκου τίς κανονιές του: «Ἄτιμία» «ἀρχοῖε», «αἱματόβρωμε...»

Ἐναντίον στὴν πολεμικὴ μας αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης δὲν ἔχει μόνο τὸ τρωινὸ του φέροσιμο καὶ τὶς τραγικὲς φαιδρότητες τῶν ἄρθρων του νὰ παρουσιάσῃ. Ὁ κ. Ψυχάρης εἶναι ὁ δάσκαλος μιᾶς γλωσσολογικῆς σχολῆς καὶ ὁ συγγραφεὺς φιλολογικῶν ἔργων πού φιλοδοξοῦν ν' ἀφήσουν ἐποχὴ.

Ἄν μᾶς ὀδηγοῦσε αὐστηρότερη κρίσις καὶ μᾶς ἐφώτιζε ἀσφαλῆς αὐτοσυνειδησία, ἀπὸ πολὺν καιρὸ θὰ εἶχαμε βάλῃ στὴ θέση του τὸ ἔργο τοῦ κ. Ψυχάρη. Ἄν ὁ Δημοτικισμὸς δὲν καταντοῦσε ἓνα εἶδος ἐπαγγελματικὸ σνάφι ὅπου ἡ ἀμοιβαία ἐπιείκεια πρὸς ὅσους γράφουν τὴ «ζωντανὴ γλώσσα» ἔγινε ἱερὴ σιωπηρὴ σύμβασις, τὸ γλωσσολογικὸ σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ ἡ λογοτεχνικὴ του ἐργασία δὲν θὰ ἔμεναν ἀκόμα ἢ τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ μερικοὺς φανατικοὺς μῦστες ἢ τὸ καθιερωμένο ἄγνωστο γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ περισσότεροὶ μιλοῦν μὲ συμφωνημένον σεβασμὸ ἀποφεύγοντας νὰ τὸ κρίνουν.

Ὁ κ. Ψυχάρης εἶναι προπάντων γλωσσολόγος. Δὲν ἀρκέστηεν ὅμως στὶς μεθόδους τῆς ἐπιστῆμης γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν του. Μεταχειρίστηκε τούναντίον ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, σὰν καράβια, γιὰ νὰ τὸν πᾶνε ἀπὸ πολλοὺς δρόμους στὸ ἓνα λιμάνι τῆς Ἰδέας του.

Ὁ κ. Ψυχάρης τὸ ἔχει δηλώσει πολλὰς φορὰς μέσα στὰ συγγράμματά του: Εἶναι, νομίζει τὸν ἑαυτὸ του, πρὸ πάντων ποιητῆ, πρὸ πάντων φιλόλογο. Ἄπορεῖ μάλιστα πὼς ἄνθρωποι σὰν τὸν Κορραῖ καὶ τὸν Κόντο ἂν καὶ δὲν εἶχαν κανένα ποιητικὸ χάρισμα, καταπιείστηκαν μὲ τὴ γλώσσα «πού ἢ δὲ σημαίνει τίποτα, ἢ σημαίνει τέχνη, ποίηση, φαντασία, λόγο ζωντανό». Ὁ κ. Ψυχάρης κάνει ἐδῶ μιὰ σύγκριση. Γιατὶ εἶναι βέβαιο ὅτι ὑπάρχει μιὰ μέθοδος μελέτης πού λέγεται γλωσσολογία μὲ ξεχωριστὸ ἀντικείμενον, τὴ γλώσσα. Ὁ γλωσσολόγος γιὰ νὰ προζήσῃ πρέπει νάχη ἴσως, πρέπει νάχη δίχως

ἄλλο, μερικὰ χαρίσματα φινέτσας, δισίσθηση, συγκριτικὴ ιδιοφυΐα καὶ ἄλλα, πὺν πλησιάζουν στὴν ποιητικὴν ἀρετὴ ἄλλὰ πὺν δὲν εἶναι ἡ ἴδια ἡ ποίησις καί, τὸ σπουδαιότερο, χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ διαφοροετικὴ μέθοδο ἔρευνας καὶ μελέτης. Πόσες φορὲς διαβάζοντας κανεὶς τὰ ἔργα τοῦ κ. Ψυχάρη, τοῦλάχιστο τὰ «ρωμέικα», δὲν παρατηρεῖ μὲ λύπη ἢ ἀγανάκτηση τοὺς ἄνοστους ἢ ἀπίθανους καρποὺς πὺν γεννᾷ αὐτὴ ἢ σύγγισις μεταξὺ γλωσσολογίας καὶ τέχνης.

Κρινόμενος ὡς γλωσσολόγος στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θέλησε νὰ συστηματοποιήσῃ, στὸ γραπτὸ λόγο, τὴ ζωντανὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὁ κ. Ψυχάρης δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ στὴν ἐκτίμησιν ἑνὸς ἀνθρώπου πὺν ἔχει σῶα τὰ αἰσθητήρια του παρὰ ὡς τεχνίτης κατασκευαστὴς ἑνὸς γλωσσαρίου. Ἡ δημοτικὴ τοῦ κ. Ψυχάρη εἶναι μιὰ λάμπι-καρισμένη γλῶσσα χημεῖον πὺν δὲ βουτᾶ τις ρίζες τῆς διαρκῶς μέσα στὸ λιπαρὸ χῶμα τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ φωνολογία καὶ ἡ μορφολογία καὶ τὸ τυπικὸ καὶ ἡ σύνταξις τῆς γλώσσας του δὲν ἀνταποκρίνονται στὴ ζωντανὴ πραγματικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ προφορικοῦ λόγου ὅπως μιλιέται ἀπὸ τὸ χωρικὸ καὶ τὸν ἐργάτη, τὸ χωριάτη καὶ τὸν πολίτη, τοὺς ἀναλφάβητους καὶ τοὺς γραμματισμένους μέσα στὴν ἀναρχὴ ἀπόχρωμη ποικιλία του. Ἡ ψυχαρικὴ γλῶσσα ὡς ὀλόκληρος ὀργανισμὸς, εἶναι τεχνητή. Αὐτὸ φαίνεται ὀλοκᾶθαρα προπάντων στὸ διάλογο, στὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ συγγραφέως. Γιατὶ σὲ μιὰ μελέτη, ὅσο κι' ἂν ἡ γλῶσσα εἶναι τεχνητὴ φτάνει νᾶναι τεχνικὰ πλεγμένη, μπορεῖ νὰ σταθῆ. Ἄλλὰ στὸ δράμα, στὸ διάλογο, τὸ τεχνητὸ οὐρλιάζει (!).

Ἄν ὁ κ. Ψυχάρης ἔγραφε μόνο γλωσσολογικὲς μελέτες, παρ' ὅλα τὰ ἑλαττώματα τῆς γλώσσας του ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ κεφαλαῖῶδες εἶναι τὸ συμβατικὸ πὺν τὴν χαρακτηρίζει, ὅπως εἶπαμε, στὸ σύνολό τῆς ὡς ὀργανισμὸς, πολλὰς ἐπιστημονικὲς ἀρχὰς πὺν διατύπωσε κι' ἕνα μεγάλον μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας του θὰ ἐπεβάλλοντο στὴ συνείδησιν ὄλων τῶν φωτισμένων ἀνθρώπων μὲ περισσότερο κύρος καὶ μὲ ἀσφαλέστερη ἀποτελεσματικότητα. Ἄλλὰ οἱ φιλολογικὲς ἀξιῶσεις του καὶ τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς προστασίας πὺν θέλησε νὰ ἐξασκήσῃ πάνω στὴ λογοτεχνία μας, μὲ τὸ νὰ μὴ δικαιολογοῦνται, ῥίχνουν μιὰν ὀλέθρια σκιά πάνω στὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο.

Ὁ κ. Ψυχάρης πλανᾶται νομίζοντας ὅτι εἶναι ποιητὴς. Ὁ γλωσσολόγος τὸν κρατᾶ γιὰ πάντα. Μάταια ζητᾶ νὰ τὸν ἀποχωρισθῆ. Αὐτὸς ἀξασκᾶ ξεμυτίζει παντοῦ. Ἐτσι τὴν ὥρα πὺν συγκινημένος ἀπὸ τὴ μυστικὴ συνομιλία του μὲ τὸ ἔνδοξον λείψανον τοῦ Οὐγκώ, κλαίει καὶ σφουγγίζει τὰ δάκρυά του, διερωτᾶται ἂν κρατῆ στὸ χέρι μα ν τ ῖ λ ῖ ἡ ρ ῖ ν ὀ μ α κ τ ρ ο ν. Ἐτσι ἐπίσης, ρωτώντας ἕνα θ α ρ κ ἄ ρ η γιὰ μιὰ πληροφορία, κάνει πὺς ρωτᾶ κι' ἕνα κ α ῖ ξ ἡ, ὄχι ἐπειδὴ ὁ πρῶτος δὲ θὰ ἦταν σὲ θέσιν νὰ τὸν φωτίσῃ, ἀλ-

(1) Μερικὰ μόνο παραδείγματα: «Μπᾶς κι' εἶχατε σήμερις περισσότερο νὰ τυρανιέστε;». . . «Μὴν τὸ γιομίσῃς τὸ ποτήρι καὶ δὲν πρέπει». . . «Νὰ σὲ βλέπω . . . νὰ πορπατῆς στὴ βασιλικιά σου τὴν αἶθουσα, καὶ γὼ νὰ φαίνουμαι μπροστά σου σᾶν τὴν μύγα πὺν κρούβεται». . . «Ἡ μήπως τὸ θάρρεψες πὺς δὲ σὲ κατάλαβα». (Ἄπ' τὸν Κ ρ ο ὄ λ η) Ἄλλοι μεταχειρίζεται λαϊκὰς ἐκφράσεις μὲ ἀντίθετη ἔννοια ἀπὸ τὴ φυσικὴ τους: Σπᾶνει τὸ δρεπάνι, λέγει, «κομμάτια θ ρ ο ὄ β α λ α» (Ἄδύνατο ἕνα δρεπάνι νὰ γίνῃ θρούβαλα, ἔστω καὶ νὰ σπάσῃ τὸ πολὺ σὲ δύο κομμάτια).

λά για να μάς μάθη ότι άλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο. (Ταξίδι, Πρόλογος).

Αὐτὴ ἡ πλάνη τοῦ κ. Ψυχάρη στὴ διφυῆ του ὑπόσταση ἔχει κολήσει σ' ὅλο τὸ ἔργο του· ἓναν ἀνυπόφορο ἐρμαφροδιτισμό, τὸ ἔχει καταντήσει σὰν ἓνα εἶδος ἀμφίβιο πού πλέει μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ τέχνης.

Ἄλλο θὰ ἦταν ἔββαια ἂν ὁ κ. Ψυχάρης ἔβρισκε τὸ συνθετικὸ τύπο μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὅμως δὲν τὸ κατόρθωσε κι' οὔτε ἄλλωστε κανεὶς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς συγχρόνους του εὐρωπαίους πού τὸ δοκίμασαν. Ποιὸς ἐντούτοις θὰ βάλῃ τὰ σύνορα μεταξὺ τέχνης καὶ ἐπιστήμης; Ἀφοῦ λείπουν τὰ ἔββαια γνωρίσματα καὶ τὰ τελειωτικὰ χωρίσματα θὰ ἦταν ἴσως δύσκολο νὰ περὶ σθῆ ὁ κ. Ψυχάρης ὅτι, γλωσσολόγος, δὲν εἶναι καὶ ποιητής. Ἄλλὰ ποιητὴς ἢ ὄχι ὁ κ. Ψυχάρης εἶνε ἐν πάσῃ περιπτώσει κακὸς ποιητὴς. Μόνο μιὰ μοῖρα ἔρανε τὴν κούνια του, ἡ Ῥωμαντικὴ Μελαγχολία, ἡ πιζορόστομη, θρηνώδης, φλύαρη, ὑπεραισθηματολόγα καὶ μικρολαλοῦσα, ἀπὸ ἀνομογόγητη κουμπαριά, συγγένεια τῶν ἐννιά Μουσῶν.

Ὁ σωβινιστικὸς καὶ ἀπλοϊκὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὄς σκεπτόμενος καὶ διανοούμενος φανερώθηκε στὰ τελευταῖα του ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὸν καιρῶ του, δὲν ἀποτελοῦν μοναχικὴ ἐκδήλωση μέσα στὸ ἔργο τοῦ κ. Ψυχάρη. Ἀνευρίσκονται τουναντίον λίγο—πολύ μέσα σ' ὅλα τὰ γραφομένα του μὲ τὸ ντύμα τῆς δικῆς του λογικευτικῆς καὶ φλύαρης φρασεολογίας.

—*—

Ὁ κ. Ψυχάρης πρῶτα—πρῶτα ξέρει τὸν τρόπο νὰ παρουσιάσῃ ὡς τέρατα καὶ σημεῖα τὶς πιὸ κοινὲς ἔννοιες, τοὺς θειαιώτερους κοινούς τόπους. Πόσες ἀπλές, θέλω νὰ πῶ ἀπλοϊκὲς σκέψεις κι' ἀρχεὲς θγαλμένες ἀπ' τὸ στόμα τοῦ κ. Ψυχάρη δὲν ἔγιναν ὁ ἐπιούσιος ἄρτος τῆς δημοτικιστῆς Ἰδέας... (1)

Πολλὲς φορὲς ἡ φιλοσοφία τοῦ κ. Ψυχάρη δὲν εἶναι μόνο ἀπλοϊκὴ εἶναι καὶ ἐπικίνδυνη. Ἀπὸ τὸν ξηνητεμένο Ἕλληνα πού φράγκει, ὁ κακομοίρης Ἕλληνικὸς λαὸς θὰ ἐχρηιάζετο ν' ἀκούσῃ δύο λόγια ἀνθρωπισμοῦ πού νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἀτμοσφαῖρα τοῦ μίσους ὅπου τὸν ἔρριξε καὶ τὸν κράτησε ἡ δουλεία ἐπὶ αἰῶνες. Ὁ κ. Ψυχάρης ὅμως ἀπὸ τὸ πρῶτο του ἔργο, μὲ νοστοροπία ἐπαρχιωτικὴ ὑπενωμοτάση, φθέγγεται τέτοια πράγματα : «Ἀλήθεια εἶναι μόνο τὸ μῖσος πού ἔχει κάθε ρωμῖος γιὰ τὸν τοῦρκο καὶ ἡ ἀγάπη πού ἔχει γιὰ τὴ πατρίδα του». Τὸν πιάνει κοιλόπονος ἀκαταδάμαστος μόλις πατεῖ τὸ ἔδαφος τῆς Πόλης καὶ βλέπει μιναρῆδες! Φωνάζουν ὡς καὶ γιατρὸ γιὰ νὰ τὸν δῆ. «Ἀδύνατο νὰ χωνέψω τοὺς μιναρῆδες!» Τί ψυχολογικὴ τουλάχιστον ψευτιά. (2)

Ἡ «ἔθνικὴ του» ψυχολογία καταντᾷ τόσον ἄγρια ὅσο δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν ἐκφράσῃ ποτὲ γνήσιος ρωμῖος πού πατεῖ τὸ ἅγιο χῶμα τῆς πατρίδας κι' ὄχι τὰ Παρίσια : «Δὲ θέλω, δὲν μπορῶ Τοῦρκο

(1) «Ἐνα ἔθνος γιὰ νὰ γίνῃ ἔθνος θέλει δύο πράγματα: νὰ μεγαλώσῃ τὰ σύνορά του καὶ νὰ κάμῃ φιλολογία δική του». (Ταξίδι)

(2) Ἐπίσης: «Ἀνάθεμά τὴν ἐρείνη τὴ κόκκινη τὴ σημαία. Μοῦ ἔτρωγε τὸ σηκότι, τὸ αἷμα μου ροφούσε. Ἄγ! τὰ καταραμένα τὰ φέσια μου σπάσανε τὴ χολή». Καλὰ πού δὲν ἔσκασε πιὰ ὀλόκληρος ἀπὸ τότε.

νά διώ, δὲ θέλω Τοῦρκος κοντά μου νά βρεθῆ, ἀπὸ μακριὰ δὲ θέλω Τοῦρκο νά μυρίσω, δὲ θέλω νά ξέρω πὼς εἶναι Τοῦρκοι στὸν κόσμον, τοῦρκο δὲ θέλω ν' ἀκούσω!»! Οἱ πληροφορίες μου δὲ μὲ μαθαίνουν ἂν ὁ καθηγητὴς κ. Ψυχάρης κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1897 γιὰ νάβρῃ εὐκαιρία νά ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως τὰ αἰσθήματά του αὐτά. Λέγω τὸ 1897 καὶ ὄχι τὸ 1912 γιατί τότε ὁ κ. Ψυχάρης θὰ ἦταν ἀρκετὰ νέος γιὰ νά προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του στὸν ἑλληνικὸ στρατό, ἂν καὶ ἡ γνώμη ποὺ διαδίδουν οἱ γέροι πὼς δὲν εἶναι ἱκανοί, παρ' ὅλα τὰ πολεμόχαρα αἰσθήματά των, νά προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸ στρατό, εἶναι καθαρὴ συμφεροντολογικὴ πρόληψις ποὺ καλλιεργοῦν ἐπίτηδες. Γιατὶ στὸ στρατὸ ὑπάρχει τόπος γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες φτάνει οἱ πολεμόχαροι γέροι νά εἶναι εἰλικρινεῖς καὶ συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸ τους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς παραδείγματος χάριν θὰ μπορούσαν νά γίνουν νεκροθάφτες.

Ἔπειτα τί εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἀπολογία τῶν τουφεκιῶν, τῶν σπαθιῶν, τοῦ στρατοῦ, ὁ ὑποδεκαεὺς δηλαδὴ ἀνεβασμένος σὲ ἐθνικὴ ἰδεολογία! «Πρῶτα ἄρματα καὶ καλὸ στρατό, ἔπειτα πανεπιστήμια καὶ μάθησις». Παίρνει αὐτὸ τὸ γνωμικὸ ἀπ' τὸ στόμα ἑνὸς ἄλλου «ἐχθροῦ», ἑνὸς βούλγαρον μονάρχῃ. Καὶ τὸ στεφάνωμα ὄλων: «Ἐνα χοντρὸ σίδερον, ἕνα παλοῦκι, μιὰ τράβα. ἕνα δοκάρι δὲν μπορῶ νά διώ, χωρὶς νά δακρῖσουν τὰ μάτια μου, ποὺ δὲ σηκώνεται Τοῦρκο νά σκοτώσῃ!» Δὲν νομίζετε ὅτι τὰ πρῶτα του γραψίματα δὲν ἔχουν νά ζηλέψουν τίποτα ἀπὸ τὰ στερνά του;

Ὅσο γιὰ τὴ συνήθεια νά βρίζῃ τὶς ἰδέες καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲ συμπαθᾷ, ἔστω καὶ στὸ φιλοσόφικὸ ἐπίπεδο, εἶναι πολὺ παλιά. «Ἐλεεινὴ κακορρίζικη καὶ ἀνήθικη φιλοσοφία» τοῦ Νίτσε ποὺ εἶναι «μεσαιωνιάρικος (!) μπασιμπούζουκῆς».

Ὁ κ. Ψυχάρης καὶ στὴ δημόσια ζωὴ του στὴ Γαλλία καὶ σὲ πολλὰ μέρη τῶν ἔργων του φαίνεται ὅτι πιστεῖει στὴ δημοκρατικὴ λαϊκὴ ἰδεολογία ἐναντίον τῶν ἐπιρροῶν τῆς παραδόσεως. Ὑπῆρξε μάλιστα σ' ἕνα μεγάλο ἐπεισόδιον τῆς γαλλικῆς ζωῆς, στὴν ὑπόθεσις Ντρεφούς, μὲ τὸ μέρος ἐκείνων ποὺ μὲ τὴν ἀθώωση ἑνὸς θύματος ἐπολεμοῦσαν γιὰ νά νικήσῃ ἡ ἐλευθερία ἐναντίον τοῦ στρατοκρατικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ σωβινισμοῦ. Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος ἄνθρωπος εἶχε κατασκευάσει τὰ φαιδρὰ ἐκεῖνα τουρκοφάγα ἀποφθέγματα τοῦ «Ταξιδιοῦ μου». Ἡ ἀντίφασις του αὐτῆ τὸν παρουσιάζει, στὴ Γαλλία, χειραφετημένο φίλον τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐλευθερόφιλον μάλιστα, στὴν Ἑλλάδα, σὰ βιασμένο ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν νά προσφέρῃ κ' αὐτὸς τὸ λιβάνι του στὸ βωμὸ τῶν ντόπιων θεῶν. Κι' ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἕναν, πολλούς, μιὰ φάλαγγα διανοητικῶν ἀρχηγῶν γιὰ νά τὸν ὀδηγήσουν, ἤρχετο ὁ κ. Ψυχάρης μὲ παρόμοιες ἀξιώσεις νά ὀδηγηθῆ, ὄχι πιά ἐλεύθερον πνεῦμα, ἀπὸ τὸ περιβᾶλλον του.

Ὁ πόλεμος ἔκαμε τὸν κ. Ψυχάρην καὶ σ' αὐτῆ τῇ Γαλλία νά προσχωρήσῃ στὸ στρατόπεδον τῆς πατριδολατρικῆς ἀντιθέσεως. Ἀπὸ κεῖ τοῦ εἶναι ἀδύνατον νά καταλάβῃ ὀποιαδήποτε νέα ἰδέα καὶ νέα ἀνάγκη τῆς ζωῆς. Ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐξευτελί-

ζει μ' ένα υβρεολόγιο πού ανταποκρινόμενο στον τεχνητό χαρακτήρα της γλώσσας του, μου θυμίζει το υδρόθειο πού παρασκευάζε μέσα στο χημείο μιὰ μέρα ο καθηγητής μας και πού ισχυρίζετο ότι δεν έπρεπε να μās είναι βρωμερό άφου έξομαε την χημική του καθαρότητα. "Ετσι και οι έρωσιές του κ. Ψυχάρη όση έρωμερότητα κι' άν θέλη να τους προσδώσι ο πλάστης τους μοιάζει το χημικό υδρόθειο του καθηγητή πού έλεγε πώς δε βρωμά. Είναι τεχνητές.

Ποιά στάση κρατήσανε οι νέοι μπροστά στον κανγᾶ του κ. Ψυχάρη με το «Νουμᾶ» και την ιδεολογία πού ο πρώτος εφανέρωσε; "Αλλού διανοητικοί άρχηγοί, διαφορετικής αξίας μάλιστα από τον κ. Ψυχάρη, διαρκούν το πολύ μιὰ γενεά. Σέ 20 - 30 χρόνια μέσα παλιώνουν. Οι νέοι πού εγαίνουν στη ζωή, σαν πράσινα στάχυα, έχουν ανάγκη από καινούρια τροφή. "Ο,τι ήταν καλό για τους παλιότερους πᾶνι πιά νᾶναι χρήσιμο γι' αυτούς. Στην Ελλάδα είναι τώρα πόν από 30 χρόνια ο κ. Ψυχάρης έξασκε μιὰ έπιρροή μέσα στον κύκλο των «καθαρών» δημοτικιστών. Σήμερα μιὰ νέα γενεά εγαίνει στην παλαιοστρα, από την όποια θά είχε κανείς την αξίωση να είναι ειλικρινής. Η νέα αυτή γενεά, στην Ελλάδα, από άφορμή τον κανγᾶ του κ. Ψυχάρη με τον «Νουμᾶ», θέλησε να δείξει ότι θεωρεῖ ακόμα τον κ. Ψυχάρη ως διανοητικό άρχηγό. Και σ' αυτό έδειξε άνειλικρίνεια όχι έπειδή έννοιωσε τάχα τον έαυτό της ψυχαστικό αλλά έπειδή χωρίς να είναι ψυχασική παρασύρθηκε σε μιὰ τέτοια εκδήλωση. "Ο λόγος είναι ότι δεν έχει μέσα της όδηγήτρες ιδέες και πεποιθήσεις. Σ' αυτό ως προστεθή και μιὰ αίτία πιο χαμηλή, η εικαιρία να γίνη συναγωνισμός του «Νουμᾶ».

"Αν ο κ. Ψυχάρης ως συγγραφεύς και διανοούμενος πού φιλοδοξεί να στήσι, ως μεγάλο παράδειγμα, ένα έργο, δεν δικαιολογεί τις αξιώσεις του, το αγκάλιασμα, χωρίς πίστη και ένθουσιασμό και μάλιστα με αντίθετες έσωτερικές διαθέσεις, από τους νέους φιλολόγους, της ψυχασικής σημαίας, άποτελεῖ σκοτεινότερο σημάδι για την ελληνική τέχνη και διάνοηση.

Μ. ΠΕΡΙΔΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α

Με το φυλλάδιο αυτό κλείνει ο τόμος της πρώτης χρονιάς των «Γραμμάτων», νέα περίοδος. Τη δουλειά μας ως την κρίνουν οι άλλοι. "Εμείς δε θά πουμε έδώ παρα τις θυσίες, ήθικες και υλικές πού έδεχτήκαμε και υποφέραμε για να εκδώσωμε το περιοδικό με τη σημερινή μορφή του. "Όπως το δηλώσωμε στο περασμένο φυλλάδιο, τα οικονομικά μας δεν είναι καθόλου εύρωστα. "Εχομε έλλειμμα στη διαχείρησή μας. Θά προσπαθήσωμε να ξεέρωμε τα οικονομικά μέσα για ν' άρχισωμε τη δεύτερη χρονιά. Η εκκλήσις μας για εισφορές παραμένει πάντα. Είχαμε ήδη μερικές απαντήσεις [πολύ λίγες!] πού μās έδωσαν τουλάχιστο κάποια ήθικη ένθάρρυνση. Η απάντηση του κοινού στην έκδοση του περιοδικού μας, χωρίς να μās ικανοποιή τελείως, δεν μπορεί να θεωρηθή δυσμενής. Κρίνετε μόνοι σας: η κυκλοφορία μας σχετικά με τα παλιά «Γράμματα» άνεβηκε τουλάχιστο κατά 50%. Τυπώνομε ως 1000 φυλλάδια κάθε φορά, από τα όποια διαθέτομε για τους συνδρομητάς μας, τα βιβλιοπωλεία και την ανταλλαγή 700 περίου. Πόσα πουλιούνται απ' αυτά; Δεν έχομεν ακόμα όρισμένους αριθμούς. Μπορούμε να ύπολογίσωμε ότι οι συνδρομητάι μας και οι άγοραστάι μας κρατούν έως 300 φυλλάδια.

Δι ο ρ θ ῶ μ α τ α. Από τα κάμποσα τυπογραφικά λάθη πού βρίσκονται μέσα σ' όλόκληρο τον τόμο της πρώτης χρονιάς, σημειώνωμε το ακόλουθο κάπως πιο σοβαρό: Φύλλ. 1 σελ. 5 (άρθρο του Μ. Περίδη: Κύρ. Απόψεις θεμελιωδών προβλημ.), μετά τη 18η γραμμή να μητή: και μιᾶς άλλης πού δεν μπορούσε να σκύψη το κεφάλι.